

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ
АБІТУРІЄНТІВ ДО ВСТУПУ У ВНЗ**

Матеріали
VII міжрегіонального семінару

КИЇВ 2012

УДК 378. 141/141.5 (082)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ АБИТУРІЄНТІВ ДО ВСТУПУ У ВНЗ: МАТЕРІАЛИ VII МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СЕМІНАРУ. – К. : НАУ, 2012. – 148 с.

До збірника увійшли матеріали доповідей семінару, в яких висвітлено основні методи роботи щодо впровадження новітніх технологій в тестування. Пропонується методика використання тестових завдань, впровадження якої в навчальний процес дозволяє ефективно перевірити відповідність знань та умінь учнів програмовим вимогам, оцінити рівень навчальних досягнень слухачів, оцінити ступінь підготовленості випускників ЗНЗ до подальшого навчання у ВНЗ. Відображено реальний досвід, подано рекомендації щодо вдосконалення методики та методологічних підходів до викладання навчальних дисциплін.

Рекомендовано викладачам та учням загальноосвітніх навчальних закладів, слухачам підготовчих курсів.

Редакційна колегія:

Н. П. Муранова – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри базових і спеціальних дисциплін ІДП НАУ (*головний редактор*).

С. І. Черіпко – начальник навчально-методичного відділу ІДП НАУ (*відповідальний секретар*).

О. Є. Бугайов – кандидат технічних наук, доцент кафедри іноземних мов за фахом НАУ;

Т. М. Засєкіна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії математичної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПНУ.

С. А. Яременко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства НАУ.

Рекомендовано до друку науково-методично-редакційною радою Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (протокол № 2 від 30.04.2012 р.)

С.І. Черішко,
*старший викладачкафедри базових
і спеціальних дисциплін ІДП НАУ, м. Київ*

**ТЕСТУВАННЯ ЯК МЕТОД ДІАГНОСТИКИ НАВЧАЛЬНИХ
ДОСЯГНЕНЬ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧИХ КУРСІВ (НА
МАТЕРІАЛІ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ)**

У статті проаналізовано тестування як метод тестової діагностики предметної компетентності слухачів, а також забезпечення точності і надійності результатів тестування.

Ключові слова: *тестування, діагностика, дистрактори, педагогічне вимірювання, форми тестових завдань, когнітивні рівні, алгоритм конструювання тесту, тестове завдання.*

Нині тестування широко застосовується як метод визначення рівня навчальних досягнень слухачів з різних навчальних дисциплін у процесі їх засвоєння, під час складання підсумкової атестації і написання зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Отже, питання якості педагогічної тестової діагностики предметної компетентності слухачів підготовчих курсів вельми актуальне.

У педагогічній діагностиці жоден із методів вимірювання й оцінювання знань і умінь слухачів не є ідеальним, універсальним і точним. Тим часом, надзвичайно важливо забезпечити якнайбільшу точність і надійність результатів, зробити процес оцінювання максимально адекватним і об'єктивним.

На жаль, у шкільній практиці побутує значна кількість неправильних тестів (псевдотестів), створених некомпетентними авторами, що на думку одного з провідних фахівців у галузі педагогічної тестології Т. Лукіної, завдає лише шкоди педагогічній діагностиці, зокрема учневі – «тим, що результати його навчальної діяльності неправильно оцінюють і дають неправильні рекомендації; педагогові – тим, що створює ілюзію його професіоналізму у цій сфері, привчає його до неправильних дій; отже, має негативний моральний вплив; громадськості – тим, що в неї формується хибне уявлення про результативність вітчизняної системи освіти та негативне ставлення до тестування взагалі як методу, зневіра в його можливостях» [9;35]. За умови постійного використання псевдотестів учні звикають до них і не можуть упоратись із завданням ЗНО, в яких, на відмінну від неправильних тестів, усі варіанти відповідей (дистрактори) є правдоподібними (вірогідними) і приблизно однаковими за обсягом. Це забезпечує від прямої підказки. Ось зразок такого завдання (з тесту для підготовки до ЗНО з української мови за 2007 р.).

Фразеологічний зворот ужито в реченні:

А Вір до кінця у власні сподівання.

Б Дивлюсь на сині обрії землі з калинових небес моєї долі.

В Його постійною мрією було швидше вийти в люди.

Г Не звикай утертими стежками йти за другими сліпо, як у дим [10;26].

У наведеному завданні правильною відповіддю є варіант В – це речення містить фразеологізм *вийти в люди*. Водночас інші варіанти відповідей (дистрактори) також вірогідні. Саме з такими, правильними тестами школярі мають працювати постійно, під час поточних тематичних контрольних робіт.

Мета даної статті – розкрити поняттєвий апарат тестової діагностики; висвітлити особливості застосування методу тестування; з'ясувати технології укладання тетових завдань (на прикладі української літератури); визначити алгоритм

конструювання тесту для вимірювання навчальних досягнень слухачів з певної навчальної теми (курс української літератури за програмою ЗНО) і процедури оцінювання їх.

Поняття *тест, тестування, вимірювання, оцінювання* належить до сфери **тестології** – «науки про створення і використання тестів» [9;34].

Тестування у педагогіці – це метод і процес педагогічного вимірювання, що полягає в кількісному вимірюванні рівня (ступеня вияву) знань, умінь, навичок, здатностей, властивостей, якостей, уявлень слухачів підготовчих курсів, з метою оцінювання зазначеного. Засобом (інструментом) вимірювання в цьому процесі є тест.

Надійний метод вимірювання забезпечує «насамперед повторюваність результатів під час повторних вимірювань» [7:212].

Нині на заняттях з української мови та літератури (на підготовчих курсах) використовують різні види тестів. Попри численні варіанти класифікації тестів за певними критеріями [1], [4], [6], [7], [8] загальновизнаної класифікації їх дотепер немає. Найчастіше практикують **діагностичні тести і тести навчальних досягнень** [9]. Перші зорієнтовані на виявлення сильних і слабких якостей слухача. Їх застосовують для діагностики помилок, укладень та особливостей процесу завоювання інформації опитуваними. Другі є частиною тестів, поширених у системі освіти й у професійному виборі [9;36]. Їх будують залежно від обсягів контролю знань: предметно-тематичні тести *поточного рейтингового, підсумкового семестрового або підсумкового річного рейтингових контролів, вхідного рейтингового контролю* на .

Розрізняють також **критерійно-зорієнтовані і нормо-орієнтовані тести (нормативні)**. Перші дають змогу оцінити, наскільки кожен слухач досяг спрогнозованого рівня знань і умінь, що визначені як критерій. При цьому бали кожного слухача не залежить від результатів інших учасників тестування. Нормативні тести, на відміну від критерійних, зорієнтовані на статистичні норми, встановлені для певної сукупності респондентів. Відтак результати окремого слухача інтерпретуються залежно від досягнень усієї сукупності опитуваних, так званого середнього показника норми.

Кожен тест складається з тестових завдань (ТЗ), що відповідають вимогам технологічності, форми, змісту і статистичним вимогам, а саме: певному рівню складності, достатній варіації тестових балів і позитивній кореляції балів завдання з балами за весь тест [4]. Під **формою тестового завдання** розуміють таке розташування елементів, яке найефективніше забезпечує можливість реалізувати функцію контролю або навчання [4]. Форма ТЗ незмінна, змінюватися може лише змістове наповнення завдання залежно від навчального предмета, навчальної теми. Форма ТЗ надає йому структурної цілісності й зовнішньої організованості.

Основні форми ТЗ:

- *закритого типу* з вибором правильної відповіді – однієї чи кількох з-поміж запропонованих варіантів;
- *відкритого типу*, що не містять готової відповіді; їх, на думку Т. Лукіної [9], потрібно формулювати таким чином, щоб відповідь була якомога лаконічнішою, а отже, правомірно розглядати як зазначену форму завдань *твір-роздум*, *розлого міркування* тощо. Якщо застосовувати такі завдання, то для правильного оцінювання їх треба запропонувати чіткі критерії;
- *напівзакритого* чи *напіввідкритого типу* – завдання на зразок «*додайте...*», «*вставте...*», «*доповніть...*»;
- *на встановлення відповідності* між елементами двох різних множин, що сприяють перевірці знань про їхні зв'язки;
- *на відновлення правильної поглядовності* для того, щоб слухач визначив правильний порядок низки дій, кроків, операцій, подій, фаз процесу тощо.

Вибір певної форми ТЗ залежить від мети тестування, навчального предмета, змісту навчальної теми, технічних можливостей тощо.

Технологія конструювання тестових завдань передбачає додержання низки правил.

1. Кожне тестове завдання має оцінювати досягнення важливої й істотної освітньої цілі. Потрібно уникати перевірки незначущих або другорядних знань.

Умова має містити чітко сформульоване, зрозуміле, конкретне, без двозначностей у відповідях завдання, сфокусоване на одній проблемі.

2. Оптимальна кількість варіантів відповідей у ТЗ – 5-8 окрім завдань на встановлення відповідності логічних пар, правильної послідовності чи ранжування.

3. Запропоновані відповіді не повинні містити суб'єктивних суджень, оцінок, суперечностей або спірних фактів. Наприклад, запитання «Життєвий і творчий шлях кого з українських митців ХХ століття вважають «трагедією великого таланту»? сформульовано невдало, оскільки передбачає суб'єктивну відповідь. Вдалим є таке формування запитання: «Життєвий і творчий шлях кого з українських митців ХХ століття, за оцінкою літературознавця Ю. Солод, трактують як «трагедію великого таланту»?.

4. Варіанти відповідей у ТЗ мають бути однорідними й вірогідними.

5. ТЗ мають бути незалежні одне від одного: інформація, що міститься в одному ТЗ, не повинна давати відповідь на інше ТЗ, і навпаки, незнання відповіді на перше ТЗ не може заважати екзаменованому відповісти на наступне запитання.

6. Недопустимо використовувати алогічні дистрактори, що не відповідають умові ТЗ або не належать до розглядуваного поняття (об'єкта).

7. Не можна як правильний варіант брати фрази з використанням абсолютних термінів «всі із зазначеного вище», «нічого із названого вище», а також слова «ніколи», «завжди», «тільки», «інколи», «ймовірно».

8. Умова по змозі має бути сформульована позитивно.

9. Слід уникати у формування умови підказок типу:

- ✓ граматична невідповідність між умовою і варіантами відповідей;
- ✓ повторення у правильній відповіді слів умови;
- ✓ використання прикладів з підручника чи лекції як тестових завдань;
- ✓ найдовша правильна відповідь;
- ✓ дистрактори, що не виключають один одного.

Завдання всіх рівнів мають бути представлені в тесті пропорційно. Загалом на якість тесту істотно впливає **показник складності**: занадто високий або занижений – спотворює результати вимірювання, отже, оцінка є неадекватною [2], [8], [9]. Приблизно встановити рівень складності тесту (не застосовуючи спеціальних формул і розрахунків) можна, з'ясувавши співвідношення в ньому кількості завдань різних рівнів за класифікацією когнітивної сфери. Оптимальні співвідношення – 60:40; 65:35; 70:30 (де перше число ТЗ – відсоток нижчих рівнів пізнавальної діяльності – знань, розуміння і застосування, а друге – кількість вищих рівнів – аналізу, синтезу, оцінювання).

Кожен тест повинен містити творче завдання. Наприклад, у тесті після опрацювання навчальної теми «Літературні казки» доречно запропонувати учням написати стисле зв'язне висловлювання на визначені теми. Давати як творче завдання створити власну казку недоцільно з огляду на особливості творчого процесу: написати художній твір за досить короткий час для учнів нереально.

Подасмо зразки завдань, спрямовані на діагностування різних когнітивних рівнів.

Рівень знання фактів

Виберіть прізвище письменника, який сказав, що Леся Українка – «чи не одинокий мужчина на всю Україну».

- А М. Коцюбинський
- Б М. Рильський
- В Т. Шевченко
- Г М. Зеров
- Д І. Франко

Рівень розуміння

Хто є головним героєм поезії Л. Костенко «Життя іде і все без коректур...»?

- А закохана
- Б авторське «Я»
- В маркиза Помпадур
- Г час
- Д Україна

Рівень застосування

Віршовий розмір поезії І. Римарука

А те, що живий, - серед ночі засвієчує страх.

Розбитий, мов пам'тник, бачиш у снах однооких:

останнє кохання тремтить на підземних вітрилах,

і вірші останні стоять ... як форелі в потоках.

- А ямб
- Б хорей
- В дактиль
- Г амфібрахій
- Д анапест

Рівень аналізу

Рожевоквітна неопалима купина у легенді про неї символізує

- А походження нашої держави
- Б незнищенність Вітчизни і народу
- В традиційність вірувань українців
- Г потребу захисту рідної держави
- Д процвітання рідного краю

Рівень синтезу

Що спільного між твором В. Барки «Жовтий князь» і п'єсою М. Куліша «97»?

- А тема страшного голоду
- Б засудження радянської влади
- В у творах діють ті ж самі персонажі
- Г обидва твори написані в еміграції
- Д твори однакові за жанром

Рівень синтезу

Головна думка народної казки «Про правду і кривду» -

- А чинити варто обдумано
- Б діяти необхідно рішуче
- В говорити слід помірковано
- Г радити варто розумно
- Д жити потрібно по совісті

Для кожного ТЗ у процесі його апробації обчислюють середнє значення складності і трудомісткості, щоб визначити загальний час на виконання тесту.

Подасмо завдання закритого типу, у формуванні варіантів відповідей до якого є низка помилок.

В образі Лукаша (за драмою-феєрією Лесі Українки «Лісова пісня») втілено

А тільки прекрасне, що може мати вияв у людини

Б тільки потворне, на що здатна людина

В він є звичайною людиною, якій притаманне прекрасне і яка водночас у певних ситуаціях може поводити себе аморально

Г як прекрасне, так і потворне в людині

Д усі попередні відповіді правильні

Помилки: використано абсолютний термін «тільки»; допущено граматичну неузгодженість варіанта **В** з іншими позиціями; наявні відповіді різної довжини і структури; вжито фразу «усі попередні відповіді правильні».

Аби скласти правильний тест із певної навчальної теми, потрібно додержувати алгоритм його конструювання як тесту для вимірювання навчальних досягнень:

1. Визначити мету тестування.
2. Обрати вид тесту.
3. Проаналізувати зміст навчальної теми, установити обсяг матеріалу для засвоєння і визначення компетенції, які мають бути сформовані або вдосконалені, визначити домени.

У предметному тесті визначення домену – це кінцевий результат вивчення теми, розділу, предмета, відповідність засвоєння етапу навчальної програми і висновки на основі здобутих результатів [8] (те, що є доконченим для перевірки і розкриває рівень засвоєння учнем певної теми). Зокрема під час вивчення теми «Літературні казки» для перевірки рівня навчальних досягнень учнів варто використати такі домени:

✓ знання, розуміння і застосування ключових понять теми – літературна казка, мова автора, мова персонажів, портрет, прозова мова, віршована мова, рима, строфа; визначення художніх засобів у творі, з'ясування їхньої ролі;

✓ знання авторів, назв їхніх творів;

✓ знання змісту казок, розуміння змісту; аналіз творів;

✓ знання персонажів, характеристика їх; з'ясування їхнього значення;

- ✓ знання й розуміння провідної думки вивчених творів, уміння визначити її;
- ✓ знання послідовності розгортання подій у казці, складання плану твору;
- ✓ здатність висловити власне бачення.

Завдання на встановлення відповідності

1. Установіть відповідність цитати з казок з їхніми назвами.

А «Але що ж робити? Наважився, то тоєба кінчати, що почав. Посидівши годин зо дві в бур'яні під плотом, він звик до гамору. Позбувшись першого страху та роздивившись потроху, <...> набрався відваги, розбігся й одним духом скочив через пліт на вулицю».

Б «Ті, що живуть у лісі, звуться лісовими; ті, що по проваллях та скелях, - печерницями; ті, що понад річками та озерами, - очеретянками; ті, що у високій траві та бур'янах, - бур'янками. Бувають ще: степовички, байрачні, левадні».

В «Недоступним став для всіх голосний та щирий сміх. Тож від радості стрибайте! Тож від радості ридайте! Ми тепер встановим скрізь віковічне царство сліз!»

Г «Люди приходили до палати і не могли надивуватися з такого чуда. Цілий день стояла юрба – оглядали будівлю і весело реготали. Тут все було дивовижно кумедне, смішливе...»

5 «Гуси-лебеді»

2. Установіть відповідність між репліками і персонажами з літературних казок, яким вони належать.

А «Для дітей казка – забавка, а для мудрого – загадка. Треба її розгадати». 1 Океанський цар

Б «Ми – добрі й не пам'ятаємо лихого. А тепер я допоможу тобі вийти з лісу. Не бійся нічого й іди за мною!» 2 Лис Микита

В «Що ви собі думаєте! Досі ходив по селах, а завтра в білий день піду до міста і просто з базару курку вкраду». 3 Мудрий брат

Г «Хай із нами день при дні плачуть всі в країні діти, бо сміятись і радіти у моєму царстві – ні!» 4 Хуха-Моховинка

5 Цар Плаксії

3. Установіть відповідність персонажів із назвами літературних казок, у яких вони виступають дійовими особами.

А Нудота 1 «Цар Плаксії та Лоскотон»

Б Доля 2 «Лис Микита»

В звір Гостромисл 3 «Близнята»

Г коза Лиска 4 «Хуха-Моховинка»

5 «Потерчата»

4. Установіть відповідність між авторами і назвами літературних казок.

А Іван Франко 1 «Цар Плаксії та Лоскотон»

Б Василь Симоненко 2 «Фарбований Лис»

В Василь Королів-Старий 3 «Біда навчить»

Г Іван Липа 4 «Близнята»

5 «Хуха-Моховинка»

5. Установіть відповідність описи персонажів літературних казок і їх імена.

А «Мав він вдачу теплу й щиру, ще й лукавинку в очах. Лоскотливі мав він вуса і м'якенькі, наче пух». 1 Хуха-Моховинка

Б «Глибоко в його душі була закладена допитливість. Він хотів знати все на світі, усе зрозуміти...» 2 Лоскотон

В «Була вона й сама така пухка, як мох. Мала довгу вовничку, що, мов пушком, 3 Лис Микита

вкривала все її тілице».

Г «Голова його, мов бочка, очі – ніби 4 Мудрий брат кавуни <...> любив, як плачуть діти, бо любив їх слъози пити».

5 Плаксій

Завдання на відновлення послідовності

6. Розмістіть у правильному порядку події літературної казки «Цар Плаксій та Лоскотон» В. Симоненка

- ✓ смерть від сміху царя Плаксія
- ✓ життя в царстві Плаксія у плачі і слъозах
- ✓ поява Лоскотона на царському весіллі
- ✓ весілля в царському палаці
- ✓ звільнення веселого Лоскотона
- ✓ утеча Плаксунів і царівсен за кордон
- ✓ щасливе життя країни
- ✓ арешт дядька Лоскотона

Завдання з короткою відповіддю («Так» або «Ні»)

7. Чи правильне подане визначення поняття *літературний портрет*?

Зображення у літературному творі зовнішньої персонажа, його вчинків, розкриття думок і почуттів.

8. В описі Лоскотона «...і носив з собою сміх в пальцях *лагідних* своїх» виділене слово є порівнянням.

9. Чи правильне подане визначення поняття *прозова мова*?

Це неритмічна мова, близька за своїм звучанням до розмовної.

Тестування як процедура визначення рівня навчальних досягнень безпосередньо пов'язана з процедурою **оцінювання** - «конвертацією одержаного у процесі тестування первинного результату (бала) у відповідне число (оцінку) за певною шкалою» [8;71].

Таким чином, вимірювання й оцінювання результатів навчальних досягнень слухачів за допомогою тесту нині широко практикується і вельми важливе для реалізації в Україні технології стандартизованого тестування, успішно впроваджені в більшості країн. Якість та ефективність, а також вірогідність і правильність тестування залежить від компетентності фахівців, які складають

тести, та рівня обізнаності вчителів з основами теорії тестології, їхньої здатності аналізувати ТЗ, правильно добирати їх. Додержання всіх правил процедури тестування, адекватне шкалювання одержаного результату в оцінку також забезпечує правильність, надійність і валідність вимірювання й оцінювання навчальних досягнень слухачів, а отже, високоефективну і якісну підготовку їх до написання підсумкової атестації та складання ЗНО.

Використана література

1. Аванесов В.С. Определение, предмет и основные функции педагогической диагностики / В. С. Аванесов // Педагогическая диагностика. – 2002. - №1. – С. 32 – 46.
2. Аванесов В. С. Понятийный аппарат педагогической тестологии / В.С.Аванесов // Педагогическая диагностика. – 2002. – «2. – С. 34 – 46.
3. Анастаси А. Психологическое тестирование: в 2 кн. / [пер. с англ.]. – Москва: Педагогика, 1982. – Кн.2. – 316с.
4. Булах І.Є. Система управління якістю медичної освіти в Україні / І.Є. Булах, В.Ф.Волосовець, Ю.В.Вороненко. – Дніпропетровськ: Арт-прес, 2003. – 212 с.
5. Булах І.Є. Створюємо якісний тест: [навчальний посібник] / І.Є.Булах, М.Р.Мруга. – К.:Майстер-клас, 2006. – 160 с.
6. Лукіна Т. О. Педагогічна діагностика: завдання, методи, інструменти: [навчально-методичні матеріали до модуля] / Т.О.Лукіна. – К.: Проект «Рівний доступ до якісної освіти в Україні», 2007. – 59 с.
7. Українська мова : Зовнішнє оцінювання: [навчальний посібник із підготовки до зовн. Оцінювання для учнів загальноосвіт.навч.закл.] / С.В.Ломакович, О.М.Глазова, Н.М.Пастушенко та ін. / Укр.центр оцінювання якості освіти. – К., 2007. – 56 с.